

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ КРИЗИ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

CAUSES AND CONSEQUENCES OF THE CRISIS AS A CHALLENGE FOR THE MODERN SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Метою дослідження є характеристика особливостей причин та наслідків кризи як виклику для сучасної системи економічної безпеки підприємства. Доведено, що Криза на сучасному підприємстві – це значне і зазвичай раптове порушення нормальної діяльності або управління, яке є суттєвою загрозою його фінансовій стабільності, репутації або довгостроковому виживанню. Визначено, що антикризове управління відіграє ключову роль у підтримці фінансової стабільності, забезпечуючи наявність у підприємства необхідних ресурсів та процесів для подолання кризи. Це включає підтримку адекватних грошових резервів, диверсифікацію потоків доходів і впровадження надійних методів управління ризиками. Встановлено, що криза вимагає від підприємств не лише реагування на поточні виклики, але й проактивного підходу до зміцнення своєї системи економічної безпеки. Охарактеризовано ключові наслідки кризи для системи забезпечення економічної безпеки підприємства. Визначено, що цифрові технології суттєво вплинули на те, як підприємства переживають кризові ситуації та справляються з ними. Встановлено, що хоча цифрові технології привнесли нові вимірювання ризику, вони одночасно надали підприємствам передові інструменти для прогнозування криз, управління ними та відновлення. Виокремлено основні загрози економічній безпеці підприємства внаслідок відсутності ефективної системи антикризового управління. Доведено, що сучасна система управління економічною безпекою підприємства відіграє ключову роль у подоланні кризових ситуацій, забезпечуючи комплексний підхід до ідентифікації, аналізу та реагування на потенційні загрози. Визначено, що важливим є підтримання гнучкості та адаптивності системи, що дозволяє оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та коригувати плани відповідно до поточної ситуації. Постійне оновлення та вдосконалення процесів, заснованих на зібраних даних та досвіді, є важливою частиною стратегії економічної безпеки.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, управління економічною безпекою, антикризова система, криза, кризова ситуація.

The purpose of the study is to characterize the features of the causes and consequences of the crisis as a challenge to the modern system of economic security of an enterprise. It has been proven that a crisis in a modern enterprise is a significant and usually sudden disruption to normal operations or management, which is a significant threat to its financial stability, reputation or long-term survival. It has been established that anti-crisis management plays a key role in maintaining financial stability by ensuring that the enterprise has the necessary resources and processes to overcome the crisis. This includes maintaining adequate cash reserves, diversifying income streams and implementing sound risk management practices. It has been established that the crisis requires enterprises not only to respond to current challenges, but also to take an active approach to strengthening their economic security system. The key consequences of the crisis for the system of ensuring the economic security of the enterprise are characterized. It has been determined that digital technologies have had a significant impact on how enterprises experience and cope with crisis situations. It found that while digital technologies have introduced new dimensions of risk, they have simultaneously provided businesses with advanced tools to predict, manage and recover from crises. The main threats to the economic security of the enterprise due to the lack of an effective anti-crisis management system are identified. It has been proven that a modern enterprise economic security management system plays a key role in overcoming crisis situations, providing an integrated approach to identifying, analyzing and responding to potential threats. It has been determined that it is important to maintain flexibility and adaptability of the system, which allows you to quickly respond to changes in the external environment and adjust plans in accordance with the current situation. Continuous updating and improvement of processes based on collected data and experience is an important part of the economic security strategy.

Key words: economic security of an enterprise, economic security management, anti-crisis system, crisis, crisis situation.

УДК 658

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.10-14>

Проць Р.Р.

аспірант,
ЗВО "Львівський університет бізнесу
та права"

Prots Roman

ZVO "Lviv University of Business and Law"

Постановка проблеми. Криза має значний вплив на систему забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства, оскільки вона вносить елементи невизначеності та нестабільності у бізнес-середовище. Під час кризи, ризики зростають експоненціально, зокрема фінансові, ринкові, юридичні та оперативні, що може призвести до втрати ліквідності, зниження доходів та падіння ринкової вартості компанії. Це вимагає від підприємства швидкого перегляду та адаптації своїх стратегій управління ризиками, а також більш глибокого аналізу зовнішніх та внутрішніх чинників, що можуть вплинути на стабільність бізнесу.

Відтак, негативний вплив кризи на економічну безпеку підприємства може бути різноманітним. З одного боку, вона може призвести до прямих фінансових втрат, наприклад, через зниження попиту на продукцію чи послуги, збільшення боргів або проблеми з ліквідністю. З іншого боку, криза може викликати опосередковані проблеми, такі як падіння морального духу серед співробітників, втрату довіри з боку клієнтів та інвесторів, а також може негативно впливати на корпоративну репутацію. Усе це в сукупності може серйозно підірвати здатність підприємства ефективно конкурувати на ринку.

Таким чином, криза вимагає від підприємств не лише реагування на поточні виклики, але й проактивного підходу до зміцнення своєї системи економічної безпеки. Це включає в себе розробку гнучких антикризових стратегій, здатних адаптуватися до змінних умов, вдосконалення механізмів управління ризиками, інвестування в розвиток людських ресурсів та технологій. Такий підхід дозволяє не лише мінімізувати негативний вплив кризи, але й використовувати її як можливість для подальшого розвитку та зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти дослідження антикризового управління економічною безпекою розкривалися в роботах таких вчених як Ахламов А.Г., Баєва О.В., Білинська М.М., Гайдаєв Ю.О., Галацан О.В., Жаліло Л.І., Золлнер Х., Кризіна Н.П., Кусик Н.Л., Лещенок В.В., Маркіна І.А., Овсяннікова Л.М., Петрова С.В., Полянська С.В., Попченко Т.П., Сафонов Ю.М., Солоненко І.М., Шестаковська Т.Л. та ін. Однак ряд теорії і концепцій що стосується економічної безпеки, досі залишаються не розкритими в повній мірі, що і зумовило вибір даної тематики і її сучасну актуальність.

Метою дослідження є характеристика особливостей причин та наслідків кризи як виклику для сучасної системи економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Криза на сучасному підприємстві — це значне і зазвичай раптове порушення нормальної діяльності або управління, яке є суттєвою загрозою його фінансовій стабільності, репутації або довгостроковому виживанню [1–2]. Це порушення часто призводить до невизначеності і вимагає негайної уваги та дій щодо пом'якшення його наслідків. Причини такої кризи можуть бути різними: від внутрішніх проблем, таких як безгосподарність у фінансовому управлінні, операційні збої чи конфлікти керівництва до зовнішніх чинників, таких як економічний спад, технологічні зміни чи ринкова конкуренція. Ці причини можуть взаємодіяти складним чином, посилюючи кризову ситуацію. Наслідки кризи можуть бути далекосяжними для підприємства [3–5]. У фінансовому відношенні це може призвести до втрати доходів, збільшення витрат та потенційного банкрутства. В оперативному плані це може порушити виробництво чи надання послуг, що призведе до втрати клієнтів чи частки ринку. Крім того, криза може завдати шкоди репутації підприємства, підірвати довіру зацікавлених сторін та деморалізувати співробітників, що може мати довгострокові наслідки для його життєздатності та конкурентоспроможності. У цьому контексті антикризове управління стає найважливішим елементом забезпечення економічної безпеки підприємства. Це включає виявлення потенційних тригерів кризи, оцінку вразливості

підприємства до цих тригерів і розробку стратегій щодо запобігання, пом'якшення наслідків криз або реагування на них [6–8]. Ефективне антикризове управління вимагає глибокого розуміння внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, а також уміння приймати швидкі та обґрунтовані рішення в умовах невизначеності.

Антикризове управління відіграє ключову роль у підтримці фінансової стабільності, забезпечуючи наявність у підприємства необхідних ресурсів та процесів для подолання кризи. Це включає підтримку адекватних грошових резервів, диверсифікацію потоків доходів і впровадження надійних методів управління ризиками. Це також включає планування безперервності роботи, гарантуючи, що підприємство зможе підтримувати критично важливі функції під час кризи і швидко відновлюватися після неї. Більш того, антикризове управління сприяє збереженню репутації та довіри зацікавлених сторін, які необхідні для довгострокового успіху. Це передбачає прозоре спілкування під час кризи, дотримання етичних норм та демонстрацію чіткого плану вирішення та запобігання майбутньому. Нарешті, антикризове управління підтримує загальний стратегічний напрямок діяльності підприємства, гарантуючи, що воно зможе адаптуватися до мінливих обставин і використовувати можливості, які можуть виникнути внаслідок кризи, перетворюючи проблеми на каталізatori інновацій та зростання (табл. 1).

Цифрові технології суттєво вплинули на те, як підприємства переживають кризові ситуації та справляються з ними. З одного боку, вони створили нові вразливості та проблеми, а з іншого надали інноваційні інструменти для ефективного управління кризами та пом'якшення їх наслідків. Зростання кіберзагроз, таких як витік даних та кібератаки, стало серйозною проблемою для сучасного бізнесу. Ці цифрові кризи можуть мати негайні та серйозні наслідки, включаючи втрату конфіденційних даних, фінансові втрати та збитки репутації компанії. Більше того, взаємопов'язаність, викликана цифровими технологіями, означає, що криза в одній галузі може швидко поширитися на інші, посилюючи її вплив. Наприклад, збій у платформі цифрового ланцюжка постачання може швидко вплинути на багато підприємств по всьому світу, демонструючи підвищений потенціал ризику у світі, підключеному до цифрових технологій.

Однак, цифрові технології також пропонують потужні рішення для антикризового управління. Передова аналітика, штучний інтелект та машинне навчання можуть допомогти підприємствам у ранньому виявленні криз та оцінці ризиків, дозволяючи їм більш ефективно передбачати потенційні загрози та готуватися до них. Наприклад, прогнозна аналітика може виявити закономірності, що вказують на фінансову кризу, що насувається,

Наслідки кризи на систему забезпечення економічної безпеки підприємства

№	Наслідки	Характеристика
1	Зниження фінансової безпеки як складової економічної	Криза часто призводить до втрати доходів, погіршення ліквідності та збільшення боргових зобов'язань. Це може серйозно вплинути на фінансову стабільність підприємства
2	Операційні збої	Кризи можуть порушити нормальний потік бізнес-процесів, включаючи виробництво, логістику та розподіл. Це може спричинити затримки та збої у поставках та обслуговуванні клієнтів
3	Зниження кадрової безпеки	Криза може призвести до скорочення персоналу, зниження моралі та продуктивності працівників, що в свою чергу може вплинути на загальну ефективність підприємства
4	Адаптаційні виклики	Для подолання кризи підприємству може знадобитися змінити свої стратегії, організаційну структуру, процеси та політики, що може потребувати часу та ресурсів
5	Регуляторні виклики	Кризи часто призводять до підвищення уваги до юридичних та регуляторних аспектів діяльності підприємства, включаючи потенційні судові позови та вимоги регуляторів

Джерело: побудовано автором

а системи на базі штучного інтелекту можуть відстежувати загрози кібербезпеки в режимі реального часу. Більше того, інструменти цифрового зв'язку зробили революцію у стратегіях реагування на кризи. Платформи соціальних мереж та програми для миттєвого зв'язку дозволяють швидко поширювати інформацію під час кризи, сприяючи швидшому реагуванню та ефективнішій взаємодії із зацікавленими сторонами. Така безпосередність спілкування допомагає бізнесу керувати громадською думкою та зберігати довіру під час криз (рис. 1).

Можна стверджувати, що хоча цифрові технології привнесли нові вимірювання ризику, вони одночасно надали підприємствам передові інструменти для прогнозування криз, управління ними та відновлення. Ключ полягає в тому, як підприємства адаптуються до цих цифрових реалій: ті, хто використовує та інтегрує ці технології у свої системи управління ризиками, з більшою ймовірністю зможуть пом'якшити несприятливі наслідки криз та максимально використати потенціал цифрових рішень. Такий подвійний вплив цифрових технологій наголошує на необхідності сучасного бізнесу

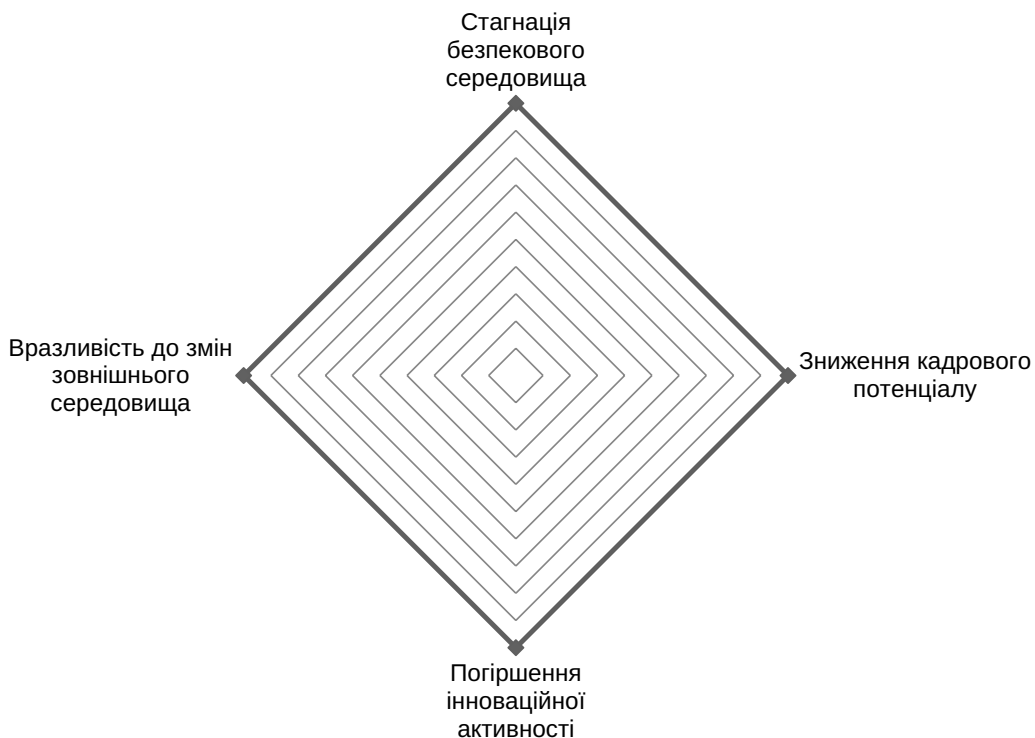

Рис. 1. Основні загрози економічній безпеці підприємства внаслідок відсутності ефективної системи антикризового управління

Джерело: побудовано автором

розробити комплексні стратегії управління цифровими ризиками, що поєднують надійні заходи кібербезпеки з інноваційними рішеннями з управління кризами, щоб ефективно орієнтуватися у складному ландшафті криз цифрової епохи.

Підсумовуючи, можна сказати, що криза на сучасному підприємстві – це складна подія, що має різноманітні причини та значні наслідки. Ефективне антикризове управління має вирішальне значення для захисту фінансової стійкості, безперервності діяльності, репутації та стратегічного майбутнього підприємства, що робить його незамінним компонентом забезпечення його економічної безпеки.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що сучасна система управління економічною безпекою підприємства відіграє ключову роль у подоланні кризових ситуацій, забезпечуючи комплексний підхід до ідентифікації, аналізу та реагування на потенційні загрози. На першому етапі, важливим є проведення ретельного аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства для виявлення можливих ризиків. Це включає моніторинг фінансових показників, оцінку ефективності управлінських процесів, а також аналіз ринкових тенденцій та конкурентного середовища. На основі цих даних розробляються стратегії управління ризиками, що дозволяють мінімізувати потенційний вплив негативних подій на діяльність підприємства. Ключовим елементом системи управління економічною безпекою є розробка та впровадження планів кризового реагування та відновлення. Ці плани включають чітко визначені процедури дій у разі різних кризових сценаріїв, визначення відповідальних осіб та механізмів швидкого рішення. Також важливим є підтримання гнучкості та адаптивності системи, що дозволяє оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та коригувати плани відповідно до поточної ситуації. Постійне оновлення та вдосконалення процесів, заснованих на зібраних даних та досвіді, є важливою частиною стратегії економічної безпеки.

Актуальність такої системи управління в сучасному динамічному бізнес-середовищі не може бути переоцінена. У світі, де підприємства стикаються з широким спектром ризиків, від фінансових та оперативних до кіберзагроз та глобальних економічних коливань, ефективна система

управління економічною безпекою стає запорукою стабільності та здатності підприємства до виживання. Правильно структурована та виконана, вона не лише допомагає уникнути або зменшити вплив криз, але й сприяє розвитку стійкості та конкурентоспроможності підприємства в довгостроковій перспективі.

REFERENCES:

1. Sylkin, O., Kryshtanovych, M., Zachepa, A., Bilous, S., & Krasko, A. (2019). Modeling the process of applying anti-crisis management in the system of ensuring financial security of the enterprise. *Business: Theory and Practice*, vol. 20, pp. 446–455. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2019.41> [In English]
2. Thuy, D.T.T., Khoi, N.V., Nguyen, H., Ho, H., Le, H., Vu, N.H. (2023). Analyzing the determinants of crisis management in Vietnamese state-owned enterprises during economic shocks: Evidence from civil servants in the COVID-19 pandemic. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, vol. 18, no. 11, pp. 3633–3640 [In English]
3. Bundy, J., Pfarrer, M.D., Short, C.E., Coombs, W.T. (2017) Crises and crisis management: Integration, interpretation, and research development. *Journal of Management*, vol. 43(6), pp. 1661–1692. [In English]
4. Melnyk, S., Shuprudko, N., Kolosovska, I., Berest, I., Pasichnyk, M. (2020) Anti-crisis personnel management in the process of ensuring the economic security of the enterprise. *Business: Theory and Practice*, vol. 21(1), pp. 272–281. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2020.11438> [In English]
5. Broekema, W., Van Kleef, D., Steen, T. (2017). What factors drive organizational learning from crisis? Insights from the Dutch food safety services' response to four veterinary crises. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, vol. 25(4), pp. 326–340. [In English]
6. Boin, A., Kuipers, S., Overdijk, W. (2013) Leadership in times of crisis: A framework for assessment. *International Review of Public Administration*, vol. 18(1), pp. 79–91. [In English]
7. Entringer, T., Nascimento, D., Ferreira, A., Siqueira, P., Boechat, A., Cerchiaro, I., Mendonça, S., & Ramos, R. (2019). Comparative analysis main methods business process modeling: literature review, applications and examples. *IJAERS*, vol. 6(5), pp. 100–116. [In English]
8. Li, W.X. (2020) Financial crisis warning of financial robot based on artificial intelligence. *Revue d'Intelligence Artificielle*, vol. 34, no. 5, pp. 553–561. [In English]